

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу Зленко Наталії Валеріївни
«Формування фінансового механізму антикризового управління
суб'єктом підприємництва»,

подану на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук
за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит

1. Актуальність обраної теми та її зв'язок з науковими програмами, планами, темами.

Система управління суб'єктами підприємництва являє собою складну структуру, що містить підрозділи різної функціональної спрямованості, які різняться за своїм призначенням, завданнями тощо, проте мають спільну головну мету: забезпечення безперебійного функціонування суб'єкта підприємництва з орієнтацією на підвищення ефективності діяльності. Як складова загальної системи управління, антикризове управління також спрямоване на забезпечення стабільності діяльності суб'єктів підприємництва, проте має свої специфічні характеристики, що полягають у здійсненні його в умовах високої невизначеності, при загрозі або наявності кризових явищ. У сучасних умовах кризові явища є повсякденними реаліями функціонування суб'єктів підприємництва, тому питання теорії та практики антикризового управління набувають високої актуальності.

Між тим, виконання завдань антикризового управління у сучасних умовах ускладнюється нестачею досвіду вітчизняних суб'єктів підприємництва стосовно подолання кризи, особливо в умовах макроекономічної нестабільності. Брак дієвих механізмів подолання кризи на практиці, поза іншим, є наслідком недостатньо розвинутих теоретичних положень та практичних рекомендацій з удосконалення системи антикризового управління, зокрема, його фінансового механізму. Успішність діяльності будь-якого суб'єкта так чи інакше концентрується навколо фінансових аспектів, а отже саме удосконалення фінансового механізму антикризового управління є пріоритетним завданням управлінців в умовах невизначеності.

Варто відзначити, що в сучасній науковій літературі значна кількість наукових праць присвячена проблемам антикризового управління. Проте недостатньо розкрито саме фінансовий аспект антикризового управління, зокрема, формування фінансового механізму антикризового управління суб'єктами підприємництва, склад його ключових елементів та інструментарій, оцінка адаптаційного потенціалу суб'єктів підприємництва як ключового елементу фінансового механізму антикризового управління. Усе це зумовлює необхідність здійснення ґрунтовних теоретичних і практичних досліджень з вищевказаного.

Враховуючи зазначене вважаємо, що дисертаційна робота Зленко Н.В. виконана на актуальну тему, дослідження якої є своєчасним та значимим як щодо теоретичних здобутків, так і практичного впровадження.

За науковою спрямованістю дисертація Зленко Н.В. відповідає науково-дослідним роботам Харківського національного економічного університету ім.

Семена Кузнеця, а дослідження змісту наукової роботи підтверджує вагомість її внеску у виконання дослідницьких робіт університету.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, їх достовірність і новизна

Детальне вивчення змісту дисертаційної роботи, у тому числі наведених у ній теоретичних положень, статистичних даних і розрахунків, автореферату та публікацій автора дає можливість зробити висновок про те, що наукові положення, висновки й рекомендації, сформульовані в дисертаційній роботі, характеризуються високим рівнем обґрунтованості та достовірності.

Ознайомлення із основними положеннями дисертації Зленко Н.В. дає змогу зробити висновок про те, що здобувач в процесі дослідження досягла мети та розв'язала усі поставлені науково-практичні завдання. Мета роботи визначає її логічну структуру, що будується на визначенні теоретичних засад формування фінансового механізму антикризового управління, дослідженні сучасного стану і тенденцій галузі машинобудування та розробленні, на основі отриманих аналітичних розрахунків та висновків, рекомендацій з вирішення виявлених проблем та покращення фінансових аспектів діяльності суб'єктів підприємництва.

Одержані наукові результати базуються на: вивченні та критичному осмисленні значної кількості вітчизняних та зарубіжних наукових праць з антикризового управління, формування його фінансового механізму, дослідження адаптації суб'єктів в умовах кризи, фінансових антикризових стратегій та методологічних підходів; зборі й аналізі достатніх обсягів статистичної інформації по темі дослідження, що дозволило з високим ступенем достовірності дослідити кризові тенденції галузі машинобудування, провести аналіз фінансових індикаторів суб'єктів підприємництва в системі антикризового управління, розробити рекомендації та обґрунтувати висновки; ретельному аналізу великої кількості фактичного матеріалу, що був отриманий здобувачем від 20 суб'єктів підприємництва машинобудівної галузі України для аналітичної оцінки фінансового стану суб'єктів підприємництва машинобудівної галузі, зокрема, розрахунку інтегральних показників за 11 моделями ймовірності банкрутства, аналізу абсолютних та порівняльних показників, розрахунку фінансових коефіцієнтів та інтегральних показників – це дозволило дослідити кризові тенденції суб'єктів підприємництва машинобудівної галузі, визначити та обґрунтувати склад фінансових індикаторів адаптаційного потенціалу суб'єкту підприємництва, провести його оцінку, обґрунтувати пропозиції та висновки.

Коректність посилань на літературні джерела у дисертаційному дослідженні дозволяє відокремити власні наукові здобутки автора від наукових напрацювань інших науковців.

Достовірність наукових положень забезпечується кваліфікованим використанням здобувачем сучасних методів досліджень. Зокрема, у роботі використано: методи аналізу, синтезу, формалізації, системно-структурний аналіз, графічні методи, методи статистичного аналізу, метод порівнянь, вертикальний та горизонтальний аналіз, аналіз фінансових коефіцієнтів,

таксономічний аналіз, кореляційний аналіз, багатомірний факторний аналіз, кластерний аналіз, метод багатомірного рейтингового аналізу, кореляційно-регресійний аналіз, метод причинно-наслідкових, логічних і функціональних зв'язків та залежностей. Кваліфіковане використання зазначених методів дозволило автору зробити особистий внесок у розвиток теоретичних засад та науково-методичного забезпечення формування фінансового механізму антикризового управління суб'єктом підприємництва, довести окремі положення дослідження, рекомендації та пропозиції до рівня їх практичного використання суб'єктами підприємництва машинобудівної галузі України.

Слід також зазначити, що достовірність отриманих результатів підтверджується їхньою апробацією на 11 всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференціях з широкою географією проведення, зокрема, у м. Києві, Пшемисль, Ужгороді, Харкові, Львові, а також публікаціями у фахових наукових виданнях та наукових періодичних виданнях інших держав та у виданнях України, які включені до міжнародних наукометричних баз.

Сформульовані здобувачем висновки є результатом всебічного та об'єктивного аналізу досліджуваної теми, являють собою логічне обґрунтований підсумок виконаної роботи та в повній мірі відображають основні положення проведеного дослідження та результати впровадження.

Наукова новизна результатів дисертаційної роботи визначається сукупністю розроблених теоретичних положень, методичних підходів та практичних рекомендацій щодо формування фінансового механізму антикризового управління суб'єктом підприємництва. Визначені у вступі дисертаційної роботи та її авторефераті положення наукової новизни повно відображають одержані наукові результати.

Автором здійснено ємний аналіз вітчизняних та зарубіжних економічних джерел з метою дослідження понять «адаптація» (С. 38), «адаптація суб'єкта підприємництва» (С. 40), «адаптаційний потенціал суб'єктів підприємництва» (С. 45), «антикризова стратегія» (С. 69), «антикризове управління» (додаток А, с. 188-189), «фінансовий механізм» (додаток Б, с. 190-191). На основі дослідження наведених понять удосконалено теоретичні аспекти фінансового механізму антикризового управління суб'єктом підприємництва, зокрема визначення його поняття (С. 64) та структурного складу (С. 75) з позиції використання адаптації суб'єктів підприємництва у контексті антикризового управління, що дозволяє по-новому поглянути на проблему функціонування суб'єктів за часів глобальної економічної кризи та вибір дієвих способів виживання в екстремальних умовах зовнішнього оточення.

Автор ґрунтовно та комплексно підходить до формування методичного підходу до визначення складу фінансових індикаторів адаптаційного потенціалу суб'єкту підприємництва (С. 122), використовуючи при цьому послідовний перелік наукових методів та спираючись на сучасні реалії функціонування суб'єктів підприємництва машинобудівної галузі (п.2.2, С.93). Такий підхід дозволяє визначити найважливіші показники в контексті адаптації суб'єктів підприємництва до умов зовнішнього середовища, вказати

на проблемні аспекти діяльності та є основою для подальших опрацювань визначених показників.

Здобувач суттєво поглиблює методичне забезпечення оцінки адаптаційного потенціалу суб'єктів підприємництва шляхом розробки відповідного методичного підходу (С. 136), який, на основі поєднання обґрунтованої послідовності методів, дозволяє всебічно оцінити адаптаційний потенціал суб'єктів щодо визначення рівня адаптаційного потенціалу (С. 145), розподілу суб'єктів на кластери за адаптаційним потенціалом (С. 150-151) та побудови множинних кореляційно-регресійних моделей з метою визначення впливових показників (С. 154). Окрім отриманих глибоких та вичерпних аналітичних висновків щодо стану суб'єктів в контексті адаптації, до переваг такого підходу можна віднести і те, що він являє собою основу для подальшої розробки адаптаційної фінансової стратегії, що сприятиме адаптації суб'єкта до нестабільних умов оточення.

Наукова та практична цінність полягає в удосконаленні інструментарію фінансового механізму антикризового управління суб'єктом підприємництва, зокрема розробленні дисертантом напрямів адаптаційної фінансової стратегії, що базується на результатах оцінки адаптаційного потенціалу суб'єктів (С. 156), містить розподіл визначених показників адаптаційного потенціалу за пріоритетністю (С.157), побудову «дерева цілей» для визначення ключових напрямів адаптаційної стратегії галузі машинобудування (С. 158), безпосередньо визначення напрямів адаптаційної фінансової стратегії (С. 159) та формулювання переліку адаптаційних фінансових заходів залежно від рівня адаптаційного потенціалу суб'єктів та визначеної пріоритетності (С. 161). Такий підхід дозволить побудувати послідовну та дієву адаптаційну фінансову стратегію, яка спирається не лише на теоретичні гіпотези, а і на сучасні реалії фінансової сфери діяльності машинобудівної галузі.

У роботі дістало подальшого розвитку формування фінансового механізму антикризового управління за визначеними компонентами адаптації та протидії кризи, визначено їх сутнісні відмінності (С. 77). Ці нароби автора заслуговують особливої уваги, адже вони визначають спосіб реагування суб'єкта підприємництва на кризу залежно від рівня її походження (макро-, мікро-), а також окреслюють курс подальших дій, а саме – вибору підходів до оцінки та інструментів фінансового механізму антикризового управління, що оптимізує визначення антикризових заходів, цілей і завдань.

Отже, вважаємо доцільним підтвердити, що ґрунтовний аналіз змісту дисертаційної роботи, розроблених та представлених наукових положень, отриманих дисертантом наукових результатів мають високий ступінь обґрунтованості згідно визнаних вимог на відповідність дисертації Зленко Н.В. спеціальності 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит.

3. Теоретична цінність і практична значущість наукових результатів.

Теоретична цінність результатів дисертаційного дослідження полягає у розробці теоретичних положень і висновків, які збагачують економічну науку з питань формування фінансового механізму антикризового управління

суб'єктом підприємництва і визначають шляхи і методи удосконалення наявного фінансового механізму антикризового управління щодо складу його компонентів та визначенням понять.

Практичне значення результатів дослідження полягає у розробці методичного забезпечення, використання якого надає суб'єктам підприємництва можливість всеохоплююче оцінити наявний фінансовий стан та спроможність до адаптації, а також визначити стратегічні напрями, зокрема перелік адаптаційних фінансових заходів.

Практичне значення результатів дослідження підтверджується їх впровадженням у діяльність відділу розвитку підприємництва Департаменту адміністративних послуг та споживчого ринку Харківської міської ради, ДП «ЗАВОД «ЕЛЕКТРОВАЖМАШ», ПАТ «Вовчанський агрегатний завод» та їх використанням у навчальному процесі у Харківському національному економічному університеті при підготовці бакалаврів при викладанні навчальної дисципліни «Фінансова безпека підприємства» за темою «Адаптація підприємства як засіб забезпечення його фінансової безпеки».

4. Повнота викладення наукових результатів дисертації в опублікованих працях.

У відкритому друку за темою дисертації опубліковано 18 праць, з них 1 стаття у наукових фахових виданнях України, 6 статей у наукових періодичних виданнях інших держав та у виданнях України, які включені до міжнародних наукометричних баз. Вимоги МОН України щодо мінімальної кількості наукових публікацій, що відображають основні результати дисертаційної роботи, дотримано. В опублікованих працях здобувача повно відображено сутність отриманих результатів виконаного дослідження та їх наукова новизна. Характер видань і зміст наукових праць відповідає вимогам щодо оцінювання повноти висвітлювання одержаних результатів дисертаційної роботи на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук. Результати дослідження оприлюднено на 11 науково-практичних конференціях. З огляду на вищезазначене апробацію результатів дисертаційної роботи слід вважати достатньою.

5. Відповідність дисертації встановленим вимогам.

Дисертація містить анотацію і складається з вступ, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Дисертаційна робота виконана на високому науково-теоретичному рівні українською мовою, в науковому стилі, її зміст викладено в чіткій логічній послідовності, оформлена у повній відповідності з вимогами, відзначається завершеністю та обґрунтованістю.

Автореферат повністю відповідає змісту дисертації та забезпечує ідентичність основних положень, висновків та пропозицій роботи. Наукові положення, елементи наукової новизни, висновки і рекомендації наведені у авторефераті, належним чином розкриті та обґрунтовані безпосередньо у роботі. Опубліковані автором публікації в повній мірі відображають наукову новизну результатів дисертаційної роботи та їх суть. Хронологія публікацій дисертантки свідчить про еволюційність отримання наукових результатів

досліджень та дає підстави вважати, що основні результати роботи повною мірою оприлюднено до захисту дисертації.

Усі результати дослідження, що містяться у дисертації та виносяться на захист отримані та сформульовані авторкою самостійно.

6. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації.

Оцінюючи в цілому достатній рівень розробки теоретико-методологічних і методичних положень, практичних рекомендацій, обґрунтованість наукових висновків та пропозицій, необхідно відмітити, що деякі положення є дискусійними.

1. Методичний підхід до аналізу фінансових індикаторів суб'єктів підприємництва машинобудівної галузі в системі антикризового управління, викладений у п.2.1 (С. 83), більшим чином являє собою узагальнення існуючих підходів науковців. Автору доцільно було більше відобразити власне бачення щодо формування зазначеного методичного підходу.

2. Дисертантка у таблиці 2.5 (С. 107) представила результати розрахунку інтегральних показників за моделями ймовірності банкрутства, проте дана таблиця є занадто об'ємною. Доцільно було трансформувати її у більш компактну таблицю або діаграму, наприклад, із питомою вагою кількості моделей, за якими суб'єктам погрожує банкрутство, за роками. Таким чином можна було показати тенденцію зростання/зниження загрози банкрутства та зробити інформацію більш показовою.

3. У підрозділі 3.1 наведено динаміку показників адаптаційного потенціалу (С. 125-128), за результатами якої у подальшому автор робить аналітичні висновки. Варто було формалізувати результати оцінки динаміки, наприклад, сформувати таблицю з кількістю суб'єктів, нормативні значення яких знаходяться у нормі, вище норми, нижче норми та/або позначити відповідність отриманих тенденцій позитивному напрямку. Це дозволило би зробити більш детальними аналітичні висновки.

4. З табл. 3.19 (С. 156) не цілком зрозуміло, як автор визначив цільову тенденцію зміни показника. Варто було проілюструвати, як саме автор дійшов до наведених висновків, наприклад, зобразити схему причинно-наслідкових зв'язків.

5. У підрозділі 3.3 автор розглядає методичне забезпечення побудови адаптаційної фінансової стратегії, як ключового елементу фінансового механізму антикризового управління, проте недостатньо уваги приділено детальному розкриттю етапів сформованого підходу до визначення напрямів адаптаційної фінансової стратегії. Доцільним було би додати таблицю із детальним розкриттям етапів сформованого підходу до визначення напрямів адаптаційної фінансової стратегії та позначити у тексті нумерацію таких етапів у логічній послідовності. Це сприяло би послідовності викладення інформації та наочності причинно-наслідкового зв'язку.

6. Табл. 3.20 (С. 161) представлена відповідність адаптаційних заходів суб'єктів підприємництва кризоутворюючим факторам для галузі. Доцільно було навести цю інформацію на прикладі конкретного суб'єкта підприємства. Це могло би підвищити наочність отриманих результатів.

Проте вищенаведені зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку виконаного дисертаційного дослідження та не знижують наукову і практичну цінність дисертаційної роботи.

7. Загальний висновок.

Дисертаційну роботу Зленко Н.В. «Формування фінансового механізму антикризового управління суб'єктом підприємництва» можна визнати завершеним науковим дослідженням, результати якого дозволяють вирішити актуальні науково-практичні завдання щодо удосконалення і розвитку теоретичних положень, методичних підходів і практичних рекомендацій з формування фінансового механізму антикризового управління суб'єктом підприємництва.

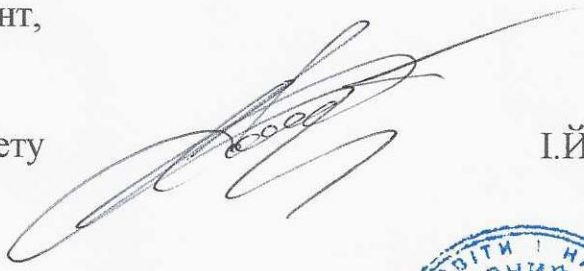
Дисертація Зленко Н.В. за змістом й якістю теоретичних та методичних розробок відповідає рівню дисертацій на здобуття наукового ступеню кандидата економічних наук. Вибрану тему дисертаційної роботи необхідним чином розкрито; поставлену мету досягнуто; завдання дисертаційної роботи вирішені повною мірою. Наукові положення, висновки та рекомендації повністю обґрунтовані, аргументовані, містять наукову новизну та пройшли необхідну апробацію на науково-практичних конференціях, а також опубліковані у фахових наукових виданнях, наукових періодичних виданнях інших держав та у виданнях України, які включені до міжнародних наукометричних баз. Тема та зміст дисертації відповідає паспорту спеціальності 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит.

Автореферат дисертації, за своїм змістом, розкриває основні її положення та висновки, є ідентичним дисертації за структурою та змістом та не містить інформації, що є відсутньою у дисертаційній роботі.

Дисертація Зленко Н.В. на тему «Формування фінансового механізму антикризового управління суб'єктом підприємництва» за своїм змістом, оформленням, актуальністю, достовірністю, глибиною та обґрунтованістю вирішення наукових проблем, теоретичним і практичним значенням одержаних результатів відповідає п. п. 9, 11, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів» затвердженого постановою Кабінету міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 (зі змінами), а її автор – Зленко Наталія Валеріївна – заслуговує присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит.

Офіційний опонент:

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів і
підприємництва
Сумського державного університету

І.Й. Плікус

Плікус І.Й.
в.ф.р. т.ч. відділу кадрів
Сумського державного університету

